

The Impact of Cyberspace Usage on Family Stability Among Married Women in Yasuj

Farshid Bahador , PhD student in Political Sociology, Faculty of Social Sciences, Allameh Tabatabaei University, Tehran, Iran. Email: F.bahador1996@gmail.com

Mohammad Taghi Karmi Ghehi , Professor, Faculty of Social Sciences, Allameh Tabatabaei University, Tehran, Iran. (Corresponding Author) karami@atu.ac.ir

Extended Abstract

Introduction: This study examines the impact of the extent of cyberspace usage on family stability among married women in Yasuj. Cyberspace, as one of the prominent phenomena of the technological era, is rapidly reshaping the social, cultural, and economic dimensions of contemporary societies. With the expansion of the internet and social media networks, the use of cyberspace has not only permeated various aspects of everyday life but has also exerted wide-ranging influences on personal, familial, and social relationships. Among these effects, the impact of cyberspace on the family structure—particularly on the stability of family relationships—is of considerable importance.

The family, as the fundamental unit of society, plays a decisive role in the social, cultural, and psychological development of individuals. Any change or threat to the foundations of the family may lead to long-term and potentially irreversible consequences for society as a whole. Therefore, understanding the impact of cyberspace on family stability, especially within specific social groups such as married women, is essential. In this context, cyberspace use has two distinct dimensions: on the one hand, its positive aspects facilitate social communication, promote education, and enhance individual skills; on the other hand, its negative aspects—particularly when use is excessive or inappropriate—can weaken family relationships, reduce emotional interactions, and, in some cases, lead to psychological and social problems. Consequently, examining both the extent and the type of cyberspace use and their effects on family stability among married women is of particular significance.

The theoretical foundations of this research suggest that cyberspace, as a new technology, can function both as a tool for strengthening family relationships and as a factor contributing to reduced cohesion and stability. Its effects depend on variables such as the extent and type of use, the stage of the family life cycle, and the capacity of family members to manage and regulate their engagement with this technology. The application of theoretical perspectives such as family cohesion theory, uses and gratifications theory, family life cycle theory, family systems theory, and attachment theory provides a robust framework for analyzing the relationship between cyberspace use and family stability.

This research aims to examine the extent of cyberspace use and its impact on family stability among married women in Yasuj. The objective is to identify various dimensions of cyberspace use and assess their effects on family relationships and overall family stability, while also proposing strategies for appropriate use that may strengthen family ties. Data were collected using a survey method, and a questionnaire was designed to measure both the extent of cyberspace use and levels of family stability. The questionnaire included items related to different dimensions of cyberspace usage (such as communication, education, and entertainment) and their effects on family interactions, emotional relationships, and social exchanges within the family. The study sample consisted of 400 married women residing in Yasuj. Data analysis was conducted using SmartPLS 3 software and structural equation modeling (SEM).

Cyberspace, not only as a communication tool but also as a cultural and social platform, exerts complex effects on the family lives of married women. In this study, family stability is defined as the maintenance of strong emotional and social relationships among family members, along with the absence of major crises in marital life. Accordingly, this research investigates whether excessive use of cyberspace poses a threat to family stability or, conversely, whether it can enhance intra-family communication and interactions.

The data analysis revealed the following:

- Cyberspace usage has a generally positive and significant impact on family stability.
- The most significant positive effect on family stability is associated with the communicative use of cyberspace, particularly for maintaining connections and strengthening family relationships.
- In contrast, the use of cyberspace for entertainment purposes (such as watching movies and playing online games) demonstrates more negative effects on family stability.
- Additionally, the findings indicate that educational level plays an important role in shaping patterns of cyberspace use and its impact on family stability. Women with higher levels of education tend to use cyberspace in more constructive and beneficial ways.
- Contrary to expectations, no significant relationship was observed between age and family stability.

Overall, the optimal use of cyberspace—particularly for communication and educational purposes—can contribute to strengthening family relationships and enhancing family stability. However, excessive or improper use of cyberspace, especially for individual entertainment without a clear purpose, may have detrimental effects on family relationships and stability. These findings highlight the need for increased attention to both the type and extent of cyberspace use among married women in order to maximize its benefits and minimize potential harms. Accordingly, policymakers and family counselors are encouraged to raise awareness and promote informed and responsible use of cyberspace as a means of supporting family stability.

Keywords: Family stability, Cyberspace, Family, Yasuj.

بررسی تأثیر میزان استفاده از فضای مجازی بر پایداری خانواده در بین زنان متأهل شهر یاسوج

فرشید بهادر^۱، محمدتقی کرمی قهی^۲

چکیده

مطالعه پیش‌رو به بررسی تأثیر میزان استفاده از فضای مجازی بر پایداری خانواده بین زنان متأهل شهر یاسوج پرداخته است. روش این تحقیق کمی و شیوه مورد استفاده در آن از نوع پیمایش است. جامعه آماری زنان متأهل شهر یاسوج هستند. در این تحقیق برای تعیین حجم نمونه از فرمول لین استفاده شده و حجم نمونه ۳۸۴ نفر برآورد شد و با در نظر گرفتن وجود احتمالی پرسشنامه‌های ناقص و مخدوش این تعداد به ۴۰۰ نفر رسانیده شد. برای بررسی فرضیه‌های اصلی تحقیق از تکنیک مدل‌سازی معادلات ساختاری واریانس محور و نرم Smart PLS 3 استفاده شده است. بر اساس یافته‌ها در سطح نمونه تحقیق بیشترین اثرگذاری بر میزان پایداری خانواده استفاده ارتباطی از آن هست و مخرب‌ترین اثر نیز در سطح نمونه به استفاده از فضای مجازی برای اهداف سرگرمی تعلق گرفته است. میانگین پایداری خانواده‌ها برحسب سطح تحصیلات تفاوت معنی‌داری دارد در حالی که رابطه سن و پایداری خانواده معنی‌دار نیست. نتایج پژوهش نشان داده‌اند بین میزان استفاده از فضای مجازی و پایداری خانواده رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

واژگان کلیدی

پایداری خانواده، فضای مجازی، خانواده، یاسوج.

ژورنال علمی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۱/۲۸

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۲/۱۴

۱. دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی سیاسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

F.bahador1996@gmail.com

۲. استاد دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران (نویسنده مسئول).

karami@atu.ac.ir

مقدمه

ظهور فناوری‌های نوین و گسترش فضای مجازی تأثیرات گسترده‌ای بر جنبه‌های مختلف زندگی انسان‌ها داشته است. این فناوری که امکان ارتباطات سریع، دسترسی به اطلاعات متنوع و سرگرمی را فراهم می‌کند، تأثیرات عمیقی بر ساختارهای اجتماعی، به‌ویژه خانواده، به‌عنوان اساسی‌ترین واحد جامعه، داشته است. خانواده به‌عنوان نهادی که بنیان توسعه و پایداری جامعه بر آن استوار است، تحت تأثیر تغییرات ناشی از فضای مجازی قرار گرفته است. این تأثیرات، جنبه‌های مثبت و منفی را شامل می‌شود؛ از یک‌سو، فضای مجازی بستری برای تبادل اطلاعات، آموزش و توانمندسازی فراهم می‌کند و از سوی دیگر، استفاده افراطی و نادرست از آن می‌تواند موجب تغییر در الگوهای رفتاری، کاهش تعاملات عاطفی و اجتماعی و حتی ایجاد تعارض در روابط خانوادگی شود (Adegboyega, 2022). در این میان، زنان متأهل به دلیل نقش‌های چندگانه‌ای که در خانواده و جامعه بر عهده دارند، بیش از سایرین در معرض تأثیرات فضای مجازی قرار دارند. این نقش‌ها شامل مدیریت خانواده، ایفای نقش عاطفی و تربیتی و در بسیاری موارد، مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی و اقتصادی است. فضای مجازی، فرصت‌هایی برای توانمندسازی زنان و افزایش آگاهی آنان فراهم می‌کند، اما استفاده بی‌رویه یا نابجا از این فضا می‌تواند به کاهش کیفیت روابط زناشویی، ایجاد تعارضات و حتی افزایش احتمال جدایی منجر شود (Ehoro & Badey, 2021; 13-14). تحقیقات نشان داده‌اند که زنان متأهل ممکن است به دلیل استفاده بیش‌ازحد از رسانه‌های اجتماعی، دچار کاهش تمرکز در ایفای نقش‌های خانوادگی شوند. برای مثال، اختصاص زمان بیش از حد به رسانه‌های اجتماعی می‌تواند باعث کاهش زمان تعاملات حضوری با همسر و فرزندان شده و به تدریج تعارضات خانوادگی را افزایش دهد و کیفیت روابط زناشویی را کاهش دهد (گلچین، ۱۳۹۰: ۹۴). روابط زناشویی که هسته اصلی پایداری خانواده را تشکیل می‌دهد، به شدت تحت تأثیر الگوهای ارتباطی زوجین قرار دارد. استفاده افراطی از فضای مجازی می‌تواند منجر به شکل‌گیری انتظارات غیرواقعی، کاهش صمیمیت و افزایش تعارضات میان زوجین شود. برخی از پژوهش‌ها نشان داده‌اند که رسانه‌های اجتماعی به دلیل ارائه محتوای متنوع و ارتباطات گسترده، ممکن است باعث ایجاد مقایسه‌های غیرمنطقی در روابط زناشویی شوند و رضایت زوجین از زندگی مشترک را کاهش دهند در شهر یاسوج که جامعه‌ای با ساختار فرهنگی سنتی است، این چالش‌ها می‌توانند به دلیل تعارضات میان ارزش‌های

مدرن و سنتی، پیچیدگی بیشتری پیدا کنند. گسترش فضای مجازی در چنین جوامعی ممکن است باعث کاهش تعاملات حضوری، کاهش کیفیت ارتباطات زناشویی و حتی بروز شکاف‌های بین‌نسلی شود.

درعین‌حال، تأثیرات مثبت فضای مجازی بر زنان متأهل را نمی‌توان نادیده گرفت. فضای مجازی امکان دسترسی به منابع آموزشی، اطلاعات تربیتی و مهارت‌های مدیریت خانواده را فراهم می‌کند که به تقویت نقش زنان در خانواده کمک می‌کند. این فضا به زنان متأهل این امکان را می‌دهد که دانش خود را در زمینه‌های مختلف افزایش دهند و به مهارت‌های موردنیاز برای مدیریت بهتر زندگی خانوادگی دست یابند (Sharaievska, 2012)؛ اما این تأثیرات مثبت تنها زمانی محقق می‌شود که استفاده از فضای مجازی به‌صورت هدفمند و کنترل‌شده باشد. استفاده نادرست و بی‌رویه از این فضا می‌تواند آثار منفی بیشتری نسبت به مزایای آن ایجاد کند. در سال‌های اخیر، افزایش آمار طلاق در ایران، به‌ویژه در استان کهگیلویه و بویراحمد و شهر یاسوج، زنگ خطری جدی برای پایداری خانواده به شمار می‌رود. براساس آمار سازمان ثبت احوال کشور، در سال ۱۴۰۲ تعداد ۲۰۲,۱۸۳ مورد طلاق در ایران به ثبت رسیده است (آمار ازدواج و طلاق ثبت شده در ایران، ۲۰۲۳). در استان کهگیلویه و بویراحمد، به‌ویژه شهر یاسوج، نسبت طلاق به ازدواج نگران‌کننده‌تر است. به گفته امام جمعه یاسوج، به ازای هر سه ازدواج، یک طلاق در این استان به ثبت می‌رسد (امام جمعه یاسوج، ۲۰۲۳). این آمارها ضرورت بررسی عواملی را که ممکن است بر ثبات خانواده‌ها تأثیر بگذارند، آشکار می‌کند. فضای مجازی به‌عنوان یکی از عوامل نوظهور که بر تعاملات خانوادگی و کیفیت روابط زناشویی تأثیرگذار است، باید به‌طور جدی مورد مطالعه قرار گیرد. با توجه به اهمیت خانواده به‌عنوان نهادی که نقش مهمی در توسعه اجتماعی دارد، بررسی تأثیر فضای مجازی بر پایداری خانواده به‌ویژه در میان زنان متأهل، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. رشد سریع استفاده از فضای مجازی و تأثیرات چندبعدی آن بر روابط خانوادگی، ضرورت این پژوهش را دوچندان می‌کند. در جوامعی مانند یاسوج که تغییرات فرهنگی و اجتماعی در آن‌ها با سرعت بیشتری رخ می‌دهد، بررسی این تأثیرات می‌تواند به شناسایی راهکارهایی برای تقویت تعاملات خانوادگی کمک کند.

به‌صورت کلی می‌توان گفت ورود فضای مجازی و گسترش همه‌جانبه آن در جامعه ایرانی، تغییرات بنیادینی را در ساختارهای اجتماعی و فرهنگی رقم زده است. این پدیده، به‌واسطه نقش کلیدی خود در ایجاد و تسهیل ارتباطات، انتقال اطلاعات و تأثیرگذاری

بر الگوهای رفتاری، تأثیرات شایان توجهی بر محیط خانواده به‌عنوان اساسی‌ترین نهاد اجتماعی داشته است. فضای مجازی، با تمام امکانات و فرصت‌هایی که برای تعاملات اجتماعی فراهم کرده، چالش‌هایی نیز برای پایداری و انسجام خانواده ایجاد کرده است که بررسی علمی و دقیق آن ضروری می‌نماید. این پژوهش با هدف بررسی رابطه میان استفاده از فضای مجازی و پایداری خانواده در شهر مورد مطالعه طراحی شده است. نخستین مسئله‌ای که این پژوهش بدان می‌پردازد، ارزیابی وضعیت کنونی پایداری و انسجام خانواده در این شهر است. از آنجا که خانواده به‌عنوان یکی از ارکان اساسی جوامع انسانی، تأثیرات گسترده‌ای بر توسعه اجتماعی و فرهنگی دارد، شناخت مؤلفه‌هایی که بر پایداری آن تأثیر می‌گذارند، از اهمیت بالایی برخوردار است. در این راستا، سؤال اول پژوهش این است که وضعیت پایداری و انسجام خانواده در این منطقه چگونه ارزیابی می‌شود؟

سؤال دوم به بررسی چگونگی و میزان اثرگذاری استفاده از شبکه‌های اجتماعی بر پایداری خانواده اختصاص دارد. شبکه‌های اجتماعی، به‌واسطه حضور گسترده در زندگی روزمره، نقش مهمی در شکل‌گیری الگوهای ارتباطی جدید ایفا می‌کنند. این ابزارهای دیجیتالی، هرچند که می‌توانند بستری برای تقویت روابط خانوادگی و ارتقای تعاملات اجتماعی فراهم کنند، اما در صورت استفاده نامناسب یا افراطی، ممکن است موجب کاهش تعاملات حضوری، کاهش رضایت زناشویی و حتی بروز تعارضات خانوادگی شوند. از این‌رو، این پژوهش تلاش می‌کند به این سؤال پاسخ دهد که شبکه‌های اجتماعی چگونه و تا چه اندازه بر پایداری و انسجام خانواده تأثیرگذار هستند؟

پیشینه پژوهش

حسینی، نیکنام و حسینی (۱۴۰۱) در پژوهشی به بررسی نقش تعدیل‌کننده اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی مجازی در رابطه بین مهارت‌های ارتباطی و رضایت زناشویی پرداختند. جامعه آماری این پژوهش کارمندان متأهل شهرداری تهران بودند که از میان آن‌ها ۲۵۰ نفر به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شدند. یافته‌ها نشان داد که اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی مجازی، رابطه مثبت و معنادار بین مهارت‌های ارتباطی و رضایت زناشویی را تعدیل نمی‌کند، اما خود به‌صورت جداگانه با کاهش مهارت‌های ارتباطی و رضایت زناشویی همراه است. به‌عبارت دیگر، با افزایش اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی، هر

دو متغیر مهارت ارتباطی و رضایت زناشویی کاهش می‌یابند. پژوهشگران بر این اساس، لزوم آگاه‌سازی متخصصان سلامت روان و زوجین را در مورد پیامدهای منفی اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی بر رابطه زناشویی مورد تأکید قرار دادند.

بختیاری و نصیری (۱۴۰۲) در پژوهشی به واکاوی تأثیرات شبکه‌های اجتماعی بر سبک زندگی خانواده ایرانی با تأکید بر مخاطرات و آسیب‌ها پرداختند. روش پژوهش توصیفی بود و داده‌ها از طریق تحلیل کیفی اسناد و مدارک موجود گردآوری شدند. نتایج نشان داد که استفاده گسترده از شبکه‌های اجتماعی با ایجاد تغییرات عمیق در ساختار خانواده ایرانی همراه است و مخاطراتی در سه سطح فردی (مانند اعتیاد مجازی، بلوغ زودرس و کاهش اعتماد به نفس)، خانوادگی (از جمله کاهش گفتمان خانوادگی، گسست بین نسلی و تزلزل ارزش‌ها) و اجتماعی (همچون کاهش تعاملات حضوری و تهدیدات امنیتی) به همراه دارد. پژوهشگران بر لزوم ارتقای سواد رسانه‌ای و آموزش مهارت‌های لازم به خانواده‌ها برای استفاده مناسب از شبکه‌های اجتماعی و کاهش مخاطرات آن تأکید کردند. حیدری، جهانی، قلیچ، کبیری، مداحی و رمضان‌ی (۱۴۰۳) در پژوهشی به بررسی تأثیر شبکه‌های اجتماعی مجازی بر روابط خانوادگی با تأکید بر فعالیت‌های فراغت جمعی پرداختند. داده‌ها با روش پیمایشی و از طریق پرسشنامه جمع‌آوری شدند. یافته‌ها نشان داد شبکه‌های اجتماعی مجازی تأثیری دوگانه دارند: از یک سو، استفاده زیاد و طولانی مدت از این شبکه‌ها، فعالیت‌های فراغتی جمعی خانواده مانند سفر را کاهش می‌دهد؛ از سوی دیگر، حضور فعال و با هویت واقعی در این فضا، این فعالیت‌ها را تقویت می‌کند. همچنین مشخص شد که نقش خانواده در فعالیت‌های فراغتی، همچنان پررنگ است، اما جایگاه اقوام کم‌رنگ شده و دوستان جایگاهی مهم‌تر یافته‌اند. یافته‌ها حاکی از گسست تدریجی پیوندهای خویشاوندی و حرکت جامعه به سمت روابط انتخابی مبتنی بر علایق مشترک است. ساباتی‌نی (۲۰۲۳) در پژوهشی به بررسی تأثیرات رفتاری، اقتصادی و سیاسی اینترنت و رسانه‌های اجتماعی بر خانواده‌ها پرداخت. این مطالعه با استفاده از روش تحلیل داده‌های ترکیبی انجام شد. یافته‌ها نشان داد که استفاده بیش‌ازحد از رسانه‌های اجتماعی می‌تواند منجر به کاهش تعاملات خانوادگی و افزایش فشار روانی بر اعضای خانواده شود. این پژوهش همچنین تأکید کرد که استفاده بهینه و مدیریت‌شده از رسانه‌های اجتماعی می‌تواند به حفظ تعادل در تعاملات اجتماعی و تقویت انسجام خانواده کمک کند. دی و یی هونگ

(۲۰۲۳) در مطالعه‌ای نقش تاب‌آوری خانواده در حمایت از اعضای آسیب‌پذیر، از جمله کودکان و سالمندان را بررسی کردند. این پژوهش با استفاده از روش پیمایشی و تحلیل داده‌های خانوادگی انجام شد. یافته‌ها نشان داد که شبکه‌های اجتماعی، با ایجاد منابع جدید مراقبتی و ارتباطی، می‌توانند به تقویت روابط میان‌نسلی و کاهش فشارهای مراقبتی کمک کنند. پژوهشگران نتیجه گرفتند که تاب‌آوری خانواده‌ها نقش مهمی در حفظ انسجام و کاهش تعارضات داخلی دارد.

چن (۲۰۲۲) در پژوهشی به تحلیل عوامل مؤثر بر پایداری زناشویی زنان پرداخت. این تحقیق با استفاده از مدل اقتصادسنجی فضایی و داده‌های جمع‌آوری‌شده از زنان متأهل انجام شد. یافته‌ها نشان داد که استفاده کنترل‌نشده از رسانه‌های اجتماعی می‌تواند یکی از عوامل اصلی کاهش رضایت زناشویی باشد. پژوهش همچنین تأکید کرد که تنظیم و مدیریت استفاده از شبکه‌های اجتماعی به‌ویژه در میان زوجین می‌تواند به بهبود رضایت و ثبات زندگی زناشویی کمک کند.

بروگمن و همکاران (۲۰۱۹) در پژوهشی تأثیر استفاده از رسانه‌های دیجیتال بر سلامت روانی و نقش خانواده در تنظیم این استفاده را بررسی کردند. این پژوهش با روش پیمایشی و تحلیل داده‌های روان‌شناختی انجام شد. یافته‌ها نشان داد که حمایت خانواده در مدیریت اثرات منفی رسانه‌های دیجیتال بر سلامت روانی افراد دارد و می‌تواند از کاهش تعاملات حضوری جلوگیری کند. پژوهشگران نتیجه گرفتند که آموزش و حمایت خانواده‌ها در استفاده بهینه از رسانه‌های دیجیتال ضروری است.

مبانی نظری پژوهش

خانواده به‌عنوان اساسی‌ترین نهاد اجتماعی، نقشی بی‌بدیل در شکل‌دهی و حفظ ساختارهای اجتماعی و فرهنگی ایفا می‌کند. پایداری خانواده که به‌معنای تداوم تعاملات مؤثر، انسجام عاطفی و مدیریت تعارضات درون‌خانوادگی است، یکی از اهداف اساسی در مطالعات اجتماعی محسوب می‌شود. در عصر حاضر، با ورود فناوری‌های نوین، به‌ویژه فضای مجازی، شاهد تغییرات چشمگیری در الگوهای رفتاری و ارتباطی خانواده‌ها هستیم. این فناوری‌ها اگرچه فرصت‌هایی برای تسهیل ارتباطات و گسترش دانش فراهم کرده‌اند، اما چالش‌هایی نیز برای پایداری خانواده ایجاد کرده‌اند. فضای مجازی، با قابلیت‌هایی چون دسترسی آسان به اطلاعات، تعاملات فوری و ارتباطات گسترده، به بستری تبدیل شده است که اعضای خانواده می‌توانند از آن برای تقویت

ارتباطات خود بهره‌مند شوند. باین‌حال، استفاده نادرست یا افراطی از این فضا ممکن است منجر به کاهش تعاملات حضوری، بروز تعارضات و کاهش کیفیت روابط خانوادگی شود. این مسئله، به‌ویژه در جوامعی که ساختارهای سنتی و فرهنگی نقش پررنگی در شکل‌دهی روابط خانوادگی دارند، اهمیت بیشتری می‌یابد.

فضای مجازی به مجموعه‌ای از ارتباطات دیجیتال و الکترونیکی اطلاق می‌شود که در بستر اینترنت شکل می‌گیرد. این فضا شامل شبکه‌های اجتماعی، وب‌سایت‌ها، اپلیکیشن‌های پیام‌رسان، بازی‌های آنلاین و سایر پلتفرم‌های دیجیتال است که امکان تعاملات گسترده میان افراد، سازمان‌ها و محتواها را فراهم می‌کند. یکی از مهم‌ترین ابعاد فضای مجازی، ظهور رسانه‌های اجتماعی است که نقش محوری در تغییر سبک زندگی، تعاملات خانوادگی و ساختارهای اجتماعی دارند. رسانه‌های اجتماعی به پلتفرم‌هایی چون اینستاگرام، تلگرام، واتساپ، فیسبوک، توئیتر و تیک‌تاک گفته می‌شود که کاربران در آن‌ها می‌توانند محتوای تولیدی خود را به اشتراک بگذارند و با دیگران ارتباط دوسویه برقرار کنند. طبق مطالعات رسانه‌های اجتماعی شش مؤلفه اصلی دارند: هویت، مکالمه، اشتراک‌گذاری، حضور، روابط و گروه‌بندی. این مؤلفه‌ها زمینه‌ساز تغییر در ساختار خانواده، الگوهای ارتباطی و پایداری روابط زناشویی می‌شوند (Kietzmann et al., 2011). اگرچه امروزه رشد روزافزون رسانه‌ها و فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی به‌ویژه شبکه‌های اجتماعی مجازی، موجب تسهیل در برقراری تعاملات و مناسبات ارتباطی میان افراد انسانی شده، اما در عین حال می‌تواند عاملی تهدیدکننده نیز باشد. وابستگی روزافزون مخاطبان به شبکه‌های اجتماعی و صرف کردن زمان‌های طولانی برای انتشار پست، بازنشر پست‌های سایرین، لایک کردن و امتحان کردن سایر قابلیت‌هایی که این شبکه‌ها در اختیار آن‌ها قرار می‌دهند، نوعی از اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی مجازی به وجود آورده است. این اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی عوارض روحی متفاوتی برای کاربران دارند، افسردگی، خجالتی شدن، گوشه‌گیری و تمایل به دوری از اجتماع و کاهش اعتماد به نفس از جمله این عوارض است. در این میان، بیشترین حوزه‌ای که از شبکه‌های اجتماعی تأثیر پذیرفته، حوزه ارتباطات و تعاملات انسانی است. شبکه‌های اجتماعی مرزهای قراردادی و عرفی را از میان برداشته و افراد را از ورای مرزهای جغرافیایی، فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و عقیدتی کنار هم نشانده است. در کنار تأثیر مثبتی که شبکه‌های اجتماعی بر کاهش دادن فاصله‌ها و رشد اطلاع‌رسانی داشته‌اند، از سوی دیگر مشاهده شده است که این شبکه‌ها، موجب کاهش ارتباط رودررو و فیزیکی انسان‌ها نیز شده‌اند. کاربران شبکه‌های اجتماعی

کمتر به دیدار دوستان و بستگان خود می‌روند و به جای آن به صورت آنلاین و یا ارسال کامنت و گذاشتن پیام با آن‌ها ارتباط برقرار می‌کنند. از جمله تأثیر مهم دیگری که این شبکه‌های اجتماعی می‌توانند بر روابط افراد در درون نهاد خانواده بگذارند این است که این شبکه‌ها، همسران ناراضی یا ناخشنود را وسوسه می‌کند تا در جستجوی افراد دیگری برای برقراری ارتباط با آن‌ها برآیند که بالقوه زمینه خیانت به همسران فعلی افراد را فراهم می‌کند. به همین ترتیب همسرانی که دچار سوءظن یا بدگمانی می‌شوند اغلب تمایل پیدا می‌کنند که شبکه دوستی همسرشان را زیر نظر بگیرند و مواجهه و کشف مطالعاتی در مورد همسر، بعد از سال‌ها اعتماد، می‌تواند تباهی به دنبال داشته باشد و زوجین را در مسیر مراحل قانونی منتهی به طلاق قرار بدهد (رونقی، ۱۳۹۶: ۳).

نظریه‌هایی نظیر نظریه انسجام خانواده، نظریه استفاده و رضامندی، نظریه چرخه زندگی خانواده، نظریه سیستم‌های خانواده و نظریه دلبستگی، چارچوب‌های مفهومی ارزشمندی برای درک و تحلیل این تأثیرات ارائه می‌دهند. این نظریات تأکید دارند که استفاده هدفمند و متعادل از فناوری‌های دیجیتال می‌تواند به تقویت روابط خانوادگی و افزایش پایداری کمک کند، درحالی‌که استفاده غیرهدفمند یا بی‌رویه ممکن است موجب اختلال در ساختار خانواده شود. در این پژوهش، با تکیه بر مبانی نظری و استناد به پژوهش‌های علمی، تلاش می‌شود تا تأثیر فضای مجازی بر پایداری خانواده از جنبه‌های مختلف بررسی شود. در این بخش، نظریات اساسی مرتبط با پایداری خانواده و تأثیر فضای مجازی با استناد به جدیدترین پژوهش‌های علمی بررسی می‌شود.

نظریه انسجام خانواده (Olson, 1989)

بر اساس نظریه انسجام خانواده، انسجام به معنای نزدیکی عاطفی و ارتباط مثبت بین اعضای خانواده است که در آن، تعادل میان وابستگی و استقلال هر یک از اعضا حفظ می‌شود. این نظریه بیان می‌کند که خانواده‌های منسجم، توانایی بیشتری برای مقابله با تغییرات و چالش‌های محیطی دارند و از پایداری بیشتری برخوردارند. تحقیقات نشان داده‌اند که استفاده مناسب از فضای مجازی، مانند ارتباطات خانوادگی از راه دور یا مشارکت در فعالیت‌های مشترک آنلاین، می‌تواند انسجام خانوادگی را تقویت کند. در مقابل، استفاده بی‌رویه و غیرهدفمند از این فضا، مانند وابستگی شدید به رسانه‌های اجتماعی، ممکن است منجر به کاهش تعاملات حضوری و تضعیف انسجام خانواده شود (Olson, 1989: 22-24). بر اساس نظریه انسجام خانواده، فضای

مجازی می‌تواند به‌عنوان ابزاری برای تقویت یا تضعیف انسجام خانوادگی عمل کند. استفاده هدفمند و مدیریت‌شده از این فضا، مانند برقراری ارتباطات معنادار و مشارکت در فعالیت‌های مشترک، می‌تواند به افزایش نزدیکی عاطفی و تقویت پایداری خانواده منجر شود. با این حال، استفاده غیرهدفمند و بی‌رویه ممکن است تعاملات حضوری را کاهش داده و انسجام خانواده را تهدید کند. این نظریه چارچوب مفیدی برای تحلیل تأثیرات فناوری‌های جدید بر روابط خانوادگی ارائه می‌دهد.

نظریه استفاده و رضامندی

این نظریه بر این اساس استوار است که افراد برای تأمین نیازهای مختلف خود، از رسانه‌ها و فناوری‌ها استفاده می‌کنند. فضای مجازی می‌تواند به‌عنوان ابزاری برای برآوردن نیازهای ارتباطی، آموزشی و سرگرمی اعضای خانواده عمل کند. برای مثال، تحقیقات جدید نشان می‌دهند که استفاده از رسانه‌های اجتماعی برای به اشتراک گذاری تجربیات یا یادگیری مهارت‌های خانوادگی می‌تواند به افزایش رضایت خانوادگی منجر شود. با این حال، استفاده نادرست، مانند صرف وقت طولانی برای سرگرمی‌های فردی، می‌تواند باعث کاهش رضایت زناشویی و تعاملات عاطفی میان اعضای خانواده شود (Katz et al., 1974;24). نظریه استفاده و رضامندی به‌خوبی نشان می‌دهد که تأثیر رسانه‌ها بر روابط خانوادگی، نه تنها به نوع رسانه، بلکه به نحوه و هدف استفاده از آن بستگی دارد. در فضای خانواده، استفاده هدفمند از فضای مجازی می‌تواند به تقویت تعاملات و افزایش رضایت خانوادگی منجر شود. در مقابل، استفاده نادرست یا افراطی، به‌ویژه زمانی که نیازهای فردی بر نیازهای جمعی اولویت پیدا کند، می‌تواند تعارضات و کاهش پایداری خانواده را به دنبال داشته باشد؛ بنابراین، مدیریت صحیح و هدفمند استفاده از رسانه‌ها در خانواده‌ها از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

نظریه چرخه زندگی خانواده

طبق این نظریه، خانواده‌ها در طول زندگی خود از مراحل مختلفی عبور می‌کنند و هر مرحله با نیازها و چالش‌های جدیدی همراه است. فضای مجازی می‌تواند بسته به مرحله‌ای که خانواده در آن قرار دارد، اثرات متفاوتی داشته باشد. در دوران نوجوانی فرزندان، استفاده بیش‌ازحد از شبکه‌های اجتماعی ممکن است باعث کاهش تعاملات عاطفی میان والدین و فرزندان شود. از سوی دیگر، در دوران بازنشستگی، استفاده

از فناوری‌های ارتباطی می‌تواند به تقویت روابط میان‌نسلی کمک کند. تحقیقات جدید نشان داده‌اند که فناوری‌های دیجیتال می‌توانند به‌عنوان ابزاری برای پر کردن شکاف‌های بین‌نسلی عمل کنند (Carter & McGoldrick, 1988)

نظریه سیستم‌های خانواده

این نظریه خانواده را به‌عنوان یک سیستم پویا معرفی می‌کند که در آن هر تغییری در یکی از اجزا، تعادل کلی سیستم را تحت تأثیر قرار می‌دهد. بر اساس این نظریه، ورود فناوری‌های جدید مانند فضای مجازی می‌تواند بر پایداری خانواده تأثیر بگذارد. برای مثال، پژوهشی نشان داده است که استفاده کنترل‌نشده از فضای مجازی می‌تواند باعث بروز تعارضات درون‌خانوادگی شود. در مقابل، تنظیم استفاده از فناوری و تعریف مرزهای زمانی مشخص می‌تواند تعادل سیستم خانواده را حفظ کرده و از کاهش انسجام جلوگیری کند (Bowen, 1978). بر اساس نظریه سیستم‌های خانواده، فضای مجازی می‌تواند هم به‌عنوان یک فرصت و هم به‌عنوان یک چالش برای پایداری خانواده عمل کند. تأثیر این فناوری به نحوه مدیریت و استفاده از آن بستگی دارد. مدیریت صحیح فضای مجازی، با تمرکز بر تعاملات هدفمند و کنترل افراط‌گری، می‌تواند به حفظ تعادل و پایداری خانواده کمک کند. این چارچوب نظری به‌خوبی ابعاد پیچیده تأثیرات فضای مجازی بر خانواده را توضیح می‌دهد و می‌تواند راهنمایی ارزشمند برای پژوهش‌ها و مداخلات اجتماعی باشد

نظریه دلبستگی

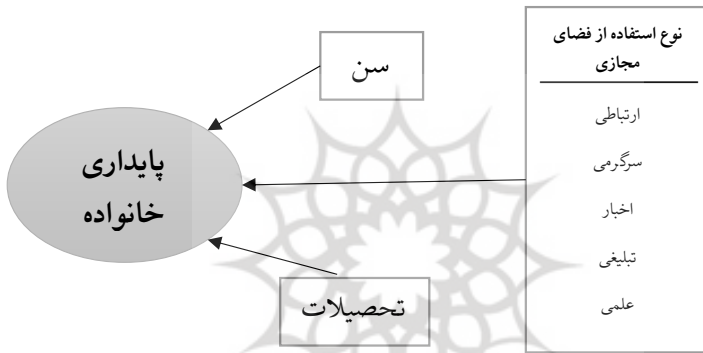
دلبستگی عاطفی یکی از عوامل کلیدی در شکل‌گیری روابط میان اعضای خانواده است. بر اساس این نظریه، تعاملات حضوری میان اعضای خانواده، نقش مهمی در تقویت دلبستگی‌های عاطفی دارد. فضای مجازی، در صورت استفاده مناسب، می‌تواند به بهبود این دلبستگی‌ها کمک کند، به‌ویژه زمانی که اعضای خانواده از ابزارهای دیجیتال برای ارتباط از راه دور استفاده کنند. با این حال، کاهش تعاملات حضوری و وابستگی به فناوری ممکن است باعث تضعیف دلبستگی‌های عاطفی و کاهش پایداری خانواده شود (Bowlby, 1969).

بررسی‌های نظری نشان می‌دهد که تأثیر فضای مجازی بر خانواده چندوجهی است و به نحوه استفاده اعضای خانواده از این فضا بستگی دارد. بر اساس نظریه انسجام خانواده، استفاده هدفمند و تعاملی از فضای مجازی می‌تواند به تقویت روابط

عاطفی و انسجام میان اعضای خانواده منجر شود. این در حالی است که استفاده افراطی یا غیرهدفمند از رسانه‌های اجتماعی ممکن است تعاملات حضوری را کاهش داده و انسجام خانوادگی را تهدید کند. نظریه استفاده و رضایت‌مندی تأکید می‌کند که افراد از رسانه‌ها برای تأمین نیازهای خود استفاده می‌کنند. این نظریه در زمینه خانواده نیز تأیید می‌کند که استفاده مثبت از فضای مجازی، مانند مشارکت در فعالیت‌های آموزشی، سرگرمی‌های مشترک، یا ارتباط با بستگان، می‌تواند کیفیت روابط خانوادگی را بهبود بخشد؛ اما در صورتی که این استفاده صرفاً برای سرگرمی‌های فردی یا وابستگی به رسانه‌ها باشد، رضایت خانوادگی کاهش یافته و پایداری آن به خطر می‌افتد. نظریه چرخه زندگی خانواده بیان می‌کند که تأثیر فضای مجازی بر خانواده ممکن است بسته به مرحله‌ای که خانواده در آن قرار دارد، متفاوت باشد. در مراحل اولیه مانند ازدواج یا تولد فرزندان، فضای مجازی می‌تواند به تسهیل مدیریت خانواده کمک کند؛ اما در مراحل حساس مانند دوران نوجوانی فرزندان، استفاده نادرست از فضای مجازی ممکن است به تعارضات میان والدین و فرزندان منجر شود. از سوی دیگر، در دوران بازنشستگی، فناوری‌های ارتباطی می‌توانند به تقویت روابط میان‌نسلی و کاهش انزوای اجتماعی کمک کنند. نظریه سیستم‌های خانواده تأکید می‌کند که تغییر در هر جزء خانواده، تعادل کل سیستم را تحت تأثیر قرار می‌دهد. فضای مجازی، به‌ویژه با ورود فناوری‌های جدید، می‌تواند تعادل این سیستم را تقویت یا تضعیف کند. استفاده متعادل و مدیریت‌شده از فناوری‌های دیجیتال، مانند تعریف مرزهای زمانی برای استفاده از رسانه‌های اجتماعی، می‌تواند به حفظ تعادل سیستم خانواده و افزایش انسجام آن کمک کند. نظریه دلبستگی نیز به نقش حیاتی تعاملات عاطفی حضوری میان اعضای خانواده در تقویت دلبستگی‌های عاطفی تأکید دارد. فضای مجازی، در صورت استفاده صحیح، می‌تواند به بهبود این دلبستگی‌ها کمک کند. برای مثال، ارتباطات مجازی میان اعضای خانواده‌ای که از نظر جغرافیایی از یکدیگر دور هستند، می‌تواند به تقویت روابط کمک کند؛ اما استفاده افراطی از این فضا ممکن است تعاملات حضوری را کاهش داده و دلبستگی‌های عاطفی را تضعیف کند. این بررسی نشان می‌دهد که فضای مجازی به‌طور بالقوه می‌تواند یک ابزار کارآمد برای تقویت پایداری خانواده باشد، به شرطی که استفاده از آن با هدف‌گذاری دقیق و مدیریت‌شده انجام شود. در مقابل، استفاده افراطی و بی‌هدف می‌تواند به بروز تعارضات، کاهش تعاملات حضوری و در نهایت تضعیف پایداری خانواده منجر شود. به‌صورت کلی

می‌توان گفت مبانی نظری پژوهش نشان می‌دهد که فضای مجازی به‌عنوان یک فناوری نوین می‌تواند هم به‌عنوان ابزاری برای تقویت روابط خانوادگی و هم به‌عنوان عاملی برای کاهش انسجام و پایداری عمل کند. اثرات آن به عواملی نظیر میزان و نوع استفاده، مرحله چرخه زندگی خانواده و توانایی اعضا در مدیریت استفاده از این فناوری بستگی دارد. استفاده از نظریه‌های انسجام خانواده، استفاده و رضامندی، چرخه زندگی خانواده، سیستم‌های خانواده و دلبستگی، چارچوبی قوی برای تحلیل تأثیرات فضای مجازی بر پایداری خانواده فراهم می‌کند

مدل تحقیق

بر اساس مدل تحلیلی پژوهش فرضیات ذیل مطرح می‌شود:

۱. به نظر می‌رسد بین میزان استفاده از فضای مجازی و پایداری خانواده رابطه‌ی معناداری وجود داشته باشد. به طوری که هر چه استفاده از فضای مجازی بیشتر پایداری خانواده کمتر می‌شود.
۲. به نظر می‌رسد نوع استفاده (خبری، سرگرمی، علمی و ...) از فضای مجازی بر پایداری خانواده اثر معناداری می‌گذارد. به طوری که استفاده ارتباطی، خبری و علمی از فضای مجازی تأثیرات مثبتی داشته است، در حالی که استفاده برای اهداف سرگرمی و تبلیغی اثرات منفی به همراه داشته است
۳. به نظر می‌رسد سن افراد بر پایداری خانواده اثر معناداری می‌گذارد. به طوری که هر چه سن بیشتر، پایداری خانواده افزایش پیدا می‌کند.
۴. به نظر می‌رسد بین سن و میزان استفاده از فضای مجازی رابطه وجود دارد. به طوری که هر چه سن بیشتر، میزان استفاده از فضای مجازی کاهش پیدا می‌کند.

۵. به نظر می‌رسد میزان پایداری خانواده برحسب میزان تحصیلات پاسخگویان تفاوت معناداری دارد. به طوری که هر چه تحصیلات بالاتر، پایداری خانواده افزایش پیدا می‌کند.

روش پژوهش

شیوه مورد استفاده در این پژوهش از نوع پیمایش است. روش پیمایشی از نوع تحقیق توصیفی است. در این روش جمع‌آوری اطلاعات به‌طور مستقیم از افراد انجام می‌شود (کالتون و موزر، ۱۳۶۸: ۳۴۵). در این تحقیق برای جمع‌آوری اطلاعات مورد نیاز از پرسش‌نامه الگوی ارتباطات خانواده ریچی و فیتزپاتریک (۱۹۹۰) استفاده شده است. در دامنه ۵ درجه‌ای مورد سؤال قرار می‌دهد. نمره ۵ معادل کاملاً موافقم و نمره یک معادل کاملاً مخالفم است. هر آزمودنی دو نمره از این ابزار به دست می‌آورد. نمره بیشتر در هر مقیاس به این معناست که آزمودنی در خانواده خود به ترتیب جهت‌گیری گفت‌و شنود یا هم‌نوایی بیشتری را ادراک می‌کند. کورش‌نیا و لطیفیان (۱۳۸۶) روایی و پایایی ابزار تجدیدنظر شده الگوهای ارتباطات خانواده را مورد بررسی قرار داده‌اند. نتایج مطالعه آن‌ها نشان داده است که این ابزار از ویژگی‌های روان‌سنجی مناسبی برخوردار است و می‌تواند به‌عنوان ابزاری روا و پایا در ایران به‌کاربرده شود. اعتبار و پایایی این پرسشنامه قبلاً در تحقیقات دیگر تأیید شده است. به این صورت که ضریب همبستگی جهت‌گیری گفت‌و شنود و مقیاس توجه ابزار پیوند والد - فرزندی برابر با $0/74$ ($p = 0/0005$) و ضریب همبستگی جهت‌گیری هم‌نوایی و مقیاس حمایت بیش‌ازحد یا کنترل این ابزار برابر با $0/49$ ($p = 0/005$) گزارش شده است. (پارکر، تیلینگ و براون ۱۹۷۹، به نقل از کورش‌نیا و لطیفیان، ۱۳۸۶). در مطالعه کورش‌نیا و لطیفیان (۱۳۸۶) ضریب پایایی بازآزمایی در مورد خرده‌مقیاس جهت‌گیری ارتباط خانواده برابر با $0/84$ به‌دست‌آمده است.

در این پژوهش زنان متأهل شهر یاسوج به‌عنوان جامعه آماری است. جامعه آماری این پژوهش شامل زنان متأهل ساکن در شهر یاسوج است. بر اساس گزارش رسمی مرکز آمار ایران در نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۵، تعداد خانوارهای ساکن در شهر یاسوج برابر با ۵۴,۸۵۰ خانوار و جمعیت کل شهر حدود ۱۳۴,۵۰۰ نفر بوده است. با در نظر گرفتن داده‌های آماری مربوط به نسبت زنان متأهل به جمعیت کل که طبق داده‌های مرکز آمار ایران در سال‌های اخیر حدود ۲۸٪ تا ۳۰ درصد از کل جمعیت

کشور را زنان متأهل تشکیل می‌دهند، بنابراین، تعداد زنان متأهل ساکن شهر یاسوج حدود ۳۷,۶۰۰ نفر برآورد شده است. این تخمین، مبنای تعیین حجم نمونه و انجام فرآیند نمونه‌گیری در این پژوهش قرار گرفته است. برای برآورد حجم نمونه، از فرمول لین برای جامعه محدود استفاده شد که به صورت زیر است:

$$n = \frac{N \cdot Z^2 \cdot P(1-P)}{d^2(N-1) + Z^2 \cdot p(1-p)}$$

$$n = \frac{0.25 * (1.96)^2 * 37600}{0.25 * (1.96)^2 + (1-37600) * (0.05)^2} = 380.2$$

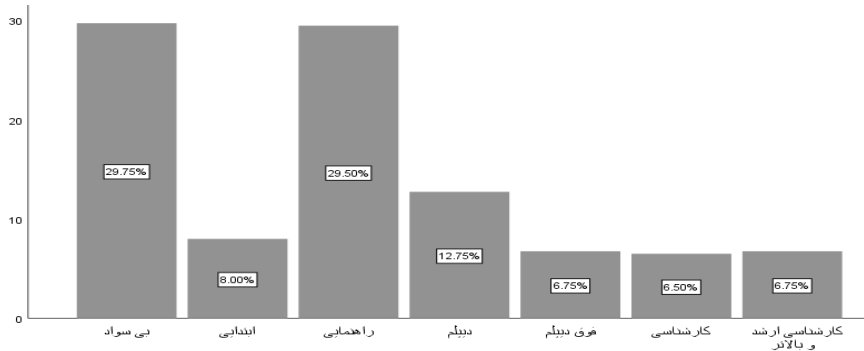
$$N = 37600, \quad Z = 1.96, \quad P = 0.5, \quad d = 0.05$$

در این تحقیق برای تعیین حجم نمونه از فرمول لین با سطح اطمینان ۹۵ درصد و درصد خطای ۰/۵ نمونه‌گیری استفاده شده و حجم نمونه ۳۸۰ نفر برآورد شد و با در نظر گرفتن وجود احتمالی پرسشنامه‌های ناقص و مخدوش این تعداد به ۴۰۰ نفر رسانیده شد. برای نمونه‌گیری، از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای با تخصیص نسبی استفاده شد. ابتدا مناطق مختلف شهر یاسوج به عنوان طبقات نمونه‌گیری مشخص شدند (مناطق شمالی سی درصد، مرکزی چهل درصد، جنوبی سی درصد) سپس سهم هر منطقه از نمونه ۴۰۰ نفری براساس نسبت جمعیت آن منطقه به کل شهر تعیین شد. به دلیل فقدان فهرست کامل از زنان متأهل، در هر طبقه از روش سهمیه‌ای درون طبقه‌ای استفاده شد. بدین صورت که در هر منطقه، براساس سهم تخصیص یافته، زنان متأهل از طریق مراجعه به مراکز عمومی و با روش هدفمند در دسترس انتخاب شدند. این روش ترکیبی (طبقه‌ای- سهمیه‌ای) به دلیل پوشش جغرافیایی گسترده، ضمن افزایش نمایندگی نمونه، سعی داشته است توزیعی متناسب با ساختار جمعیتی شهر فراهم آورد و از تورش‌های انتخاب جلوگیری کند.

یافته‌های پژوهش

برای تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده از آمار توصیفی و برای قضاوت پیرامون روابط بررسی شده در سطح جامعه آماری از آمار استنباطی استفاده شده است. میانگین سن پاسخگویان این تحقیق حدوداً ۳۱/۵ سال هست با انحراف معیاری برابر با ۱۰/۳ کم سن‌ترین پاسخگو ۱۶ سال و مسن‌ترین پاسخگو ۷۲ سال سن داشته‌اند.

بررسی تأثیر میزان استفاده از فضای مجازی بر پایداری خانواده [...] ۱

نمودار ۱. توزیع فراوانی نسبی سطح تحصیلات پاسخگویان

به لحاظ سطح تحصیلات بیشتر از یک سوم پاسخگویان سطح تحصیلات در حد بی سواد و ابتدایی دارند و بعد از آن تحصیلات در حد راهنمایی به میزان نزدیک به سی درصد بیشترین فراوانی را دارد؛ و تنها حدود ۷ درصد پاسخگویان تحصیلات کارشناسی و به همین اندازه تحصیلات تکمیلی دارند. در مجموع میزان بالای بی سواد در بین اعضای نمونه بسیار قابل توجه است.

داده‌ها نشان دادند که در سطح نمونه و جامعه آماری میزان استفاده از فضای مجازی بر حسب نوع استفاده کاربران زن متأهل شهر یاسوج از سطح میانگین طیف پایین تر است. آماره‌های مرتبط با این متغیر به صورت زیر است:

جدول ۱. میزان استفاده از فضای مجازی بر حسب نوع استفاده کاربران

میانگین	انحراف معیار	کجی	حداقل	حداکثر	میانگین طیف
۵۵/۰۶	۱۴/۶	-۰/۳۷	۲۱	۸۴	۶۳

در بررسی وجود تفاوت میانگین پایداری خانواده‌ها بر حسب سطح تحصیلات نتیجه تحلیل واریانس یک سویه داده‌ها نشان داد این فرضیه با اطمینان ۹۵ درصد تأیید می‌شود به این معنا که پایداری خانواده‌ها بر حسب سطح تحصیلات تفاوت معنی داری دارد. آزمون تعقیبی توکی نیز نشان داد که عمده‌تاً وجود تفاوت معنادار بین تحصیلات کارشناسی با سایر سطوح تحصیلی موجب تأیید این فرضیه شده است به این نحو که میانگین پایداری خانواده در بین دارندگان سطح تحصیلات کارشناسی پایین تر از سایر سطوح تحصیلی بوده است.

در خصوص رابطه سن با استفاده از فضای مجازی نتیجه آزمون همبستگی پیرسون نشان داد این دو متغیر با اطمینان ۹۹ درصد رابطه‌ای به شدت $0/39$ و با جهت منفی

دارند به این معنا که هرچه سن زنان متأهل بالاتر می‌رود میزان استفاده آن‌ها از فضای مجازی در ابعاد مختلف کاهش پیدا می‌کند؛ بنابراین فرضیه تحقیق تأیید شده است. برای تحلیل تفاوت در سطح پایداری خانواده برحسب وضعیت اشتغال، از آزمون t مستقل استفاده گردید. نتایج این آزمون نشان داد که میانگین پایداری خانواده در زنان شاغل به‌طور معناداری بیشتر از زنان خانه‌دار است. به‌طوری‌که میانگین نمره پایداری برای زنان شاغل ۳,۹۴ و برای زنان خانه‌دار ۳,۵۱ به دست آمد و آزمون t با مقدار آماره ۲,۷۸ و سطح معناداری ۰,۰۰۵ تأییدکننده تفاوت معنادار بین این دو گروه بود. در ادامه، به‌منظور بررسی تفاوت سطح پایداری در میان گروه‌های مختلف درآمدی، از آزمون تحلیل واریانس یک‌طرفه استفاده شد. آزمون تحلیل واریانس یک‌طرفه نشان داد که سطح درآمد با پایداری خانواده رابطه معناداری دارد مقدار F برابر با ۴/۳۶ و سطح معنی‌دار برابر با ۰/۰۰۶ است. نتایج آزمون تعقیبی توکی نیز مشخص کرد که بیشترین اختلاف معنادار میان گروه‌های درآمدی کمتر از پنج میلیون تومان و بیش از پانزده میلیون تومان مشاهده شده است.

برای تحلیل رابطه بین مدت‌زمان استفاده روزانه از فضای مجازی و پایداری خانواده، از ضریب همبستگی پیرسون بهره گرفته شد. ضریب همبستگی به‌دست‌آمده ۰/۴۱- با سطح معناداری کمتر از ۰,۰۱ نشان داد که بین این دو متغیر، رابطه منفی و معنادار وجود دارد. به‌عبارت‌دیگر، با افزایش زمان استفاده از فضای مجازی، سطح پایداری خانواده کاهش می‌یابد. این موضوع به‌ویژه در مورد استفاده غیرهدفمند و سرگرمی‌محور از شبکه‌های اجتماعی، پررنگ‌تر بوده است.

برای بررسی فرضیه‌های اصلی تحقیق از تکنیک مدل‌سازی معادلات ساختاری واریانس محور و نرم‌افزار smart PLS استفاده شده است. با تدوین مدل و معرفی داده‌ها و انجام محاسبات، نتایج زیر حاصل شده است:

چنانکه از بارهای عاملی متغیرهای آشکار موجود در مدل مشاهده می‌شود تمامی معرف‌ها اعتبار موردنظر برای اندازه‌گیری عامل‌های پنهان را دارند چرا که میزان بار عاملی هیچ‌کدام از آن‌ها کمتر از ۰/۶۱۶ نیست درحالی‌که معیار این میزان بالاتر از ۰/۴ تعریف شده است. با توجه به شاخص SRMR به میزان ۰/۰۸۷ این مدل دارای برازش کاملاً مطلوب هست.

جدول زیر شاخص‌های اعتبار و پایایی مدل را نشان می‌دهد. بر اساس ستون ضریب آلفای کرونباخ مشاهده می‌شود که این ضریب برای تمامی عامل‌ها بالاتر از

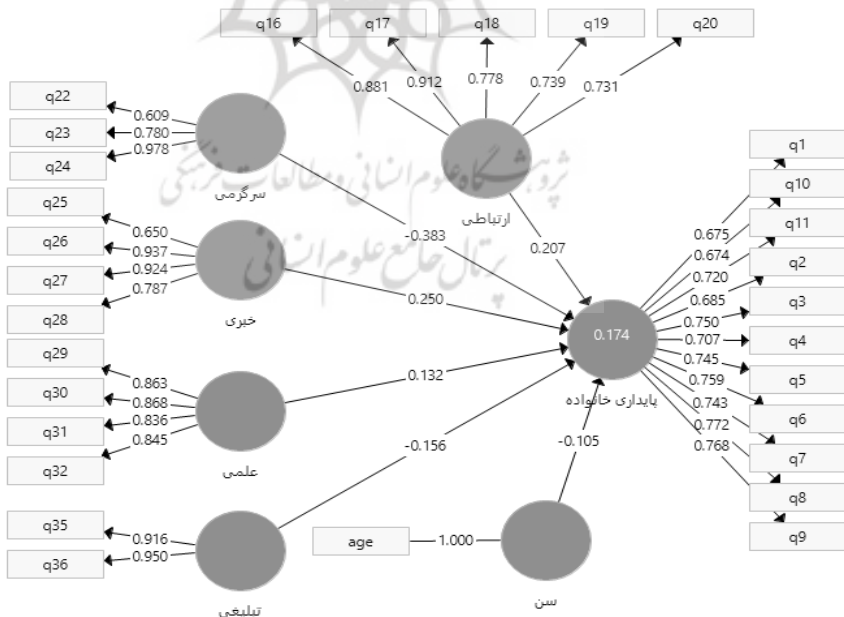
بررسی تأثیر میزان استفاده از فضای مجازی بر پایداری خانواده [...]

۰/۸ محاسبه شده است و میانگین واریانس استخراج شده عامل‌ها (AVE) نیز به‌عنوان یکی از معتبرترین شاخص‌های اعتماد نشان می‌دهد که میانگین واریانس استخراج شده تمام عامل‌ها بالاتر از ۰/۵ هست. سطور فوق نشان می‌دهند شاخص‌های اعتبار و روایی مدل کاملاً قابل‌پذیرش هستند.

جدول ۲. شاخص‌های اعتبار و روایی عامل‌های موجود در مدل تحقیق

Matrix	Cronbach's Alpha	rho_A	Composite Reliability	Average Variance Extracted ...
	Cronbach's Al...	rho_A	Composite Rel...	Average Varian...
ارتباطی	0.881	0.942	0.905	0.659
تبلیغی	0.854	0.892	0.931	0.871
خبری	0.866	1.008	0.899	0.693
سرگرمی	0.813	1.858	0.843	0.650
علمی	0.886	0.962	0.913	0.725
پایداری خانواده	0.911	0.914	0.925	0.531

در مدل تحقیق زیر بررسی تأثیر نوع استفاده از فضای مجازی بر میزان پایداری خانواده بررسی شده است. به‌طورکلی وزن‌های رگرسیونی استاندارد گزارش شده در مدل نشان از تأیید اثر این متغیرها در سطح اطمینان ۹۵ درصد دارند. در ادامه جزئیات مدل توضیح داده شده است:

نمودار ۲. مدل معادله ساختاری متغیرهای تحقیق

با توجه به وزن رگرسیونی استاندارد نوع استفاده ارتباطی از فضای مجازی مشخص شده است که این متغیر اثری به اندازه $0/207$ در جهت مثبت بر انحراف استاندارد پایداری خانواده دارد. این میزان برای متغیر استفاده خبری $0/250$ و علمی $0/132$ برآورد شده است. در واقع با افزایش استفاده از فضای مجازی در این ابعاد به پایداری خانواده افزوده می‌شود حال آنکه در مورد استفاده به منظور سرگرمی و تبلیغی از فضای مجازی روند اثرگذاری حالتی معکوس پیدا می‌کند به این صورت که استفاده از فضای مجازی باهدف سرگرمی اثری برابر با منفی $0/383$ و استفاده تبلیغی از فضای مجازی اثری به اندازه منفی $0/156$ بر میزان پایداری خانواده‌ها دارد. بر اساس نتایج به دست آمده در سطح نمونه تحقیق بیشترین اثرگذاری بر میزان پایداری خانواده استفاده ارتباطی از آن هست و مخرب‌ترین اثر نیز در سطح نمونه به استفاده از فضای مجازی برای اهداف سرگرمی تعلق گرفته است.

در خصوص فرضیه تأثیر سن بر پایداری خانواده نیز خروجی مدل نشان می‌دهد هرچند این متغیر اثری به میزان $0/105$ - بر میزان پایداری خانواده دارد ولی با توجه به سطح معناداری این اثر، اثر مذکور تصادفی بوده و در مجموع سن پاسخگویان بر پایداری خانواده اثری ندارد ($0/803 = sig$): بنابراین فرضیه تحقیق رد می‌شود. بر اساس ضریب تعیین تعدیل شده که در مدل نمایش داده شده است در مجموع متغیرهای موجود در این مدل توانسته‌اند $17/4$ درصد از تغییرات متغیر پایداری خانواده را تبیین کنند. به عبارتی می‌توان گفت بر اساس نتایج به دست آمده از تحلیل مدل، نوع استفاده از فضای مجازی تأثیرات متفاوتی بر پایداری خانواده دارد. وزن رگرسیونی استاندارد نشان می‌دهد که استفاده ارتباطی از فضای مجازی تأثیری مثبت و معنادار ($0/207$) بر انحراف استاندارد پایداری خانواده داشته است. این امر بیانگر آن است که بهره‌گیری از فضای مجازی برای اهداف ارتباطی، مانند تقویت روابط درون خانوادگی یا هماهنگی بیشتر بین اعضای خانواده، می‌تواند به بهبود پایداری خانواده کمک کند. در واقع، این یافته تأکیدی است بر اهمیت ابزارهای ارتباطی فضای مجازی در تسهیل تعاملات سازنده در میان اعضای خانواده. علاوه بر این، استفاده از فضای مجازی با اهداف خبری و علمی نیز تأثیرات مثبتی بر پایداری خانواده نشان داده است. استفاده خبری از فضای مجازی، با وزنی معادل $0/250$ ، بالاترین تأثیر مثبت را بر پایداری خانواده داشته است. این امر ممکن است به دلیل دسترسی افراد به اطلاعات معتبر، بهبود آگاهی در زمینه‌های اجتماعی و اقتصادی و کاهش تنش‌ها و سوءبرداشت‌های

احتمالی در خانواده باشد. همچنین، استفاده علمی از فضای مجازی، با وزن رگرسیون استاندارد ۰/۱۳۲، نشان‌دهنده تأثیر مثبت اما نسبتاً محدودتری است. استفاده از منابع علمی و آموزشی در فضای مجازی می‌تواند به تقویت دانش و مهارت‌های اعضای خانواده و در نتیجه افزایش انسجام خانوادگی منجر شود. در مقابل، استفاده از فضای مجازی با اهداف سرگرمی و تبلیغی تأثیرات منفی بر پایداری خانواده نشان داده است. استفاده سرگرمی از فضای مجازی با وزنی برابر منفی ۰/۳۸۳، بیشترین اثر مخرب را بر پایداری خانواده داشته است. این نتیجه می‌تواند ناشی از افزایش وابستگی به فضای مجازی برای اهداف غیرسازنده، کاهش تعاملات حضوری بین اعضای خانواده و اتلاف وقت باشد. استفاده تبلیغی از فضای مجازی نیز، با وزن منفی ۰/۱۵۶، تأثیری منفی اما کمتر قابل توجه بر پایداری خانواده داشته است. این تأثیر ممکن است به دلیل افزایش مصرف‌گرایی، مقایسه‌های اجتماعی منفی و ایجاد تنش‌های مالی در خانواده باشد. یکی از فرضیات تحقیق، بررسی تأثیر سن پاسخگویان بر پایداری خانواده بود. بر اساس خروجی مدل، اثر سن بر پایداری خانواده، با وزنی برابر با منفی ۰/۱۰۵، نه تنها منفی است بلکه بر اساس سطح معناداری ($0/803 = sig$) غیرمعنادار بوده و به‌عنوان اثری تصادفی در نظر گرفته می‌شود؛ بنابراین، فرضیه تأثیر سن بر پایداری خانواده رد می‌شود. این نتیجه نشان می‌دهد که سن پاسخگویان به‌تنهایی عاملی تعیین‌کننده برای پایداری خانواده نیست و احتمالاً متغیرهای میانجی دیگری مانند تحصیلات، وضعیت اقتصادی یا سبک زندگی دیجیتال می‌توانند نقش مهم‌تری داشته باشند.

قدرت تبیین مدل

بر اساس ضریب تعیین تعدیل‌شده، مدل توانسته است ۱۷/۴ درصد از تغییرات پایداری خانواده را توضیح دهد. این مقدار نشان می‌دهد که مدل حاضر تنها بخشی از عوامل مؤثر بر پایداری خانواده را شناسایی کرده است و همچنان عوامل دیگری وجود دارند که در این تحلیل بررسی نشده‌اند. افزودن متغیرهایی مانند وضعیت اقتصادی، سطح تحصیلات، سبک زندگی دیجیتال و میزان تعامل حضوری بین اعضای خانواده می‌تواند به افزایش قدرت توضیحی مدل کمک کند.

نتایج تحقیق حاکی از آن است که نوع استفاده از فضای مجازی می‌تواند به‌طور معناداری بر پایداری خانواده تأثیر بگذارد. استفاده ارتباطی، خبری و علمی از فضای مجازی تأثیرات مثبتی بر پایداری خانواده دارد، درحالی‌که استفاده با اهداف سرگرمی و تبلیغی تأثیرات مخربی به همراه دارد. این یافته‌ها بر اهمیت مدیریت نحوه استفاده از

فضای مجازی توسط اعضای خانواده تأکید دارند و نشان می‌دهند که هدایت استفاده از فضای مجازی به سمت اهداف سازنده می‌تواند به بهبود پایداری خانواده منجر شود.

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به اهمیت روزافزون فضای مجازی در زندگی معاصر و تأثیرات چندجانبه آن بر ساختارهای اجتماعی، بررسی ارتباط میان نوع و میزان استفاده از این فضا با پایداری خانواده‌ها به‌ویژه در میان زنان متأهل، به‌عنوان یکی از گروه‌های آسیب‌پذیر و تأثیرپذیر، از اهمیت بالایی برخوردار است. نتایج پژوهش حاضر تلاش دارد ضمن ارائه یافته‌هایی مبتنی بر شواهد، تأثیرات مثبت و منفی استفاده از فضای مجازی بر پایداری خانواده را تحلیل و در قالب چارچوب‌های نظری و پیشینه تجربی موردبحث قرار دهد. بر این اساس، نتیجه‌گیری این پژوهش تلاش می‌کند تا به سؤالات اساسی پیرامون تأثیرات استفاده از فضای مجازی پاسخ دهد و راهکارهایی عملی برای بهبود تعاملات خانوادگی و تقویت انسجام ارائه دهد.

نتایج این تحقیق نشان داد که اولاً با افزایش سن زنان استفاده آن‌ها از فضای مجازی کمتر می‌شود. می‌توان دلیل این امر را به میزان توانایی زنان مسن‌تر در استفاده از این نوع شبکه‌ها و نیز مشغله بیشتر آن‌ها در زندگی روزمره مرتبط دانست. همچنین نتایج نشان دادند که بین میزان استفاده از فضای مجازی و پایداری خانواده رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. این میزان برای متغیر استفاده خبری و علمی معنادار و مثبت برآورد شده است. در واقع با افزایش استفاده از فضای مجازی در این ابعاد به پایداری خانواده افزوده می‌شود حال آنکه در مورد استفاده به‌منظور سرگرمی و تبلیغی از فضای مجازی روند اثرگذاری حالتی معکوس پیدا می‌کند به این صورت که استفاده از فضای مجازی باهدف سرگرمی اثری منفی و استفاده تبلیغی از فضای مجازی اثری منفی بر میزان پایداری خانواده‌ها دارد. بر اساس نتایج به‌دست‌آمده در سطح نمونه تحقیق بیشترین اثرگذاری بر میزان پایداری خانواده استفاده ارتباطی از آن هست و مخرب‌ترین اثر نیز در سطح نمونه به استفاده از فضای مجازی برای اهداف سرگرمی تعلق گرفته است. در بررسی وجود تفاوت میانگین پایداری خانواده‌ها برحسب سطح تحصیلات نتیجه تحلیل واریانس یک‌سویه داده‌ها نشان داد که پایداری خانواده‌ها برحسب سطح تحصیلات تفاوت معنی‌داری دارد. آزمون تعقیبی توکی نیز نشان داد که عمدتاً وجود تفاوت معنادار بین تحصیلات کارشناسی با سایر سطوح تحصیلی موجب تأیید این فرضیه شده است به این نحو که میانگین پایداری خانواده در بین دارندگان سطح تحصیلات کارشناسی پایین‌تر از سایر

سطوح تحصیلی بوده است. در خصوص فرضیه وجود رابطه بین سن و پایداری خانواده نیز خروجی مدل نشان می‌دهد هرچند این متغیر اثری به میزان ۰/۱۰۵- بر میزان پایداری خانواده دارد ولی با توجه به سطح معناداری این اثر، اثر مذکور تصادفی بوده و در مجموع سن پاسخگویان بر پایداری خانواده اثری ندارد فرضیه تحقیق رد می‌شود. بر اساس ضریب تعیین تعدیل شده که در مدل نمایش داده شده است در مجموع متغیرهای موجود در این مدل توانسته‌اند ۱۷/۴ درصد از تغییرات متغیر پایداری خانواده را تبیین کنند. در پژوهش حاضر نیز علاوه بر اینکه این نتیجه دست یافته است، تأثیر نوع استفاده ارتباطی از فضای مجازی مشخص شده است که این متغیر اثری به اندازه ۰/۲۰۷ در جهت مثبت بر انحراف استاندارد پایداری خانواده دارد. این میزان برای متغیر استفاده خبری و علمی مثبت و معنادار برآورد شده است. در واقع با افزایش استفاده از فضای مجازی در این ابعاد به پایداری خانواده افزوده می‌شود حال آنکه در مورد استفاده به منظور سرگرمی و تبلیغی از فضای مجازی روند اثرگذاری حالتی معکوس پیدا می‌کند به این صورت که استفاده از فضای مجازی با هدف سرگرمی اثری برابر منفی و استفاده تبلیغی از فضای مجازی اثری منفی بر میزان پایداری خانواده‌ها دارد. همچنین مشخص شد بر اساس نتایج به دست آمده در سطح نمونه تحقیق بیشترین اثرگذاری بر میزان پایداری خانواده استفاده ارتباطی از آن هست و مخرب‌ترین اثر نیز در سطح نمونه به استفاده از فضای مجازی برای اهداف سرگرمی تعلق گرفته است. نتایج این پژوهش نشان داد که استفاده از فضای مجازی به شکلی متفاوت بر پایداری خانواده تأثیر می‌گذارد. این تفاوت در اثرگذاری، از نظریه‌های انسجام خانواده و استفاده و رضامندی قابل تحلیل است. نظریه انسجام خانواده بر اهمیت ارتباطات مؤثر در افزایش پایداری خانواده تأکید دارد و یافته‌های این پژوهش نشان داد که استفاده ارتباطی از فضای مجازی، با ایجاد فرصت‌هایی برای تبادل اطلاعات و هماهنگی بیشتر میان اعضای خانواده، می‌تواند انسجام و تعاملات عاطفی را بهبود بخشد. همچنین، بر اساس نظریه استفاده و رضامندی، استفاده هدفمند از فضای مجازی برای اهداف علمی و خبری، رضایت و پایداری خانواده را تقویت می‌کند. این امر با یافته‌های تحقیق حاضر همخوانی دارد که نشان می‌دهد این نوع استفاده‌ها تأثیر مثبتی بر تقویت دانش و کاهش تعارضات خانوادگی دارند. از سوی دیگر، تأثیر منفی استفاده سرگرمی و تبلیغی از فضای مجازی بر پایداری خانواده را می‌توان از منظر نظریه سیستم‌های خانواده تحلیل کرد. این نظریه بیان می‌کند که تغییرات در یک بخش از سیستم خانواده می‌تواند تعادل کلی آن را برهم بزند. وابستگی بیش از حد به فضای مجازی برای اهداف سرگرمی، تعاملات حضوری و عاطفی را کاهش می‌دهد و این امر منجر به بروز شکاف‌های ارتباطی میان اعضای خانواده می‌شود.

این یافته‌ها همچنین با نتایج پژوهش پیشین (مانند حسینی و همکاران، ۱۴۰۱) هم‌راستا است که نشان می‌دهند استفاده غیرهدفمند از رسانه‌های اجتماعی موجب کاهش کیفیت روابط زناشویی و تعاملات خانوادگی می‌شود. در بررسی متغیرهای جمعیت‌شناختی، یافته‌ها حاکی از آن است که سطح تحصیلات با پایداری خانواده رابطه معناداری دارد، به گونه‌ای که سطح تحصیلات بالاتر با میانگین پایداری پایین‌تر همراه بوده است. این یافته قابل تحلیل بر اساس نظریه چرخه زندگی خانواده است؛ زیرا افزایش تحصیلات معمولاً با افزایش انتظارات و معیارهای زندگی همراه است که می‌تواند به تنش‌ها و کاهش رضایت خانوادگی منجر شود. این امر ضرورت ارائه برنامه‌های آموزشی و مشاوره‌ای برای مدیریت بهتر انتظارات زوجین و تقویت ارتباطات را برجسته می‌کند.

پیشنهادات مبتنی بر نتایج:

۱. **مدیریت هدفمند فضای مجازی:** سیاست‌گذاران و نهادهای اجتماعی باید برنامه‌هایی برای ارتقای مهارت‌های مدیریت استفاده از فضای مجازی طراحی کنند، به ویژه در حوزه‌های سرگرمی و تبلیغات تا تعاملات خانوادگی تقویت شود.
  ۲. **آموزش عمومی:** ارائه آموزش‌های مبتنی بر چارچوب نظری و تجربی برای تقویت استفاده هدفمند از فضای مجازی (مانند استفاده‌های ارتباطی و علمی) می‌تواند به بهبود پایداری خانواده کمک کند.
  ۳. **تقویت زیرساخت‌های فرهنگی و اجتماعی:** برای کاهش تأثیرات منفی فضای مجازی، باید زیرساخت‌های فرهنگی مناسبی فراهم شود که استفاده‌های هدفمند و معنادار از فناوری را ترویج دهد.
- این تحلیل‌ها و پیشنهادها می‌توانند به‌عنوان گامی اساسی در جهت سیاست‌گذاری‌های مرتبط با مدیریت تأثیرات فضای مجازی بر خانواده‌ها به کار گرفته شوند. در مجموع، نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که اگرچه فضای مجازی می‌تواند به‌عنوان عاملی برای تقویت پایداری خانواده عمل کند، اما مدیریت نادرست آن می‌تواند اثرات مخربی به دنبال داشته باشد.

تعارض منافع

تعارض منافع ندارم.

منابع و مأخذ

- پایگاه آماری آمارفکت (۱۴۰۲). آمار ثبت ازدواج و طلاق در ایران (۱۳۹۱-۱۴۰۲). دریافت شده از <https://amarfact.com/statistics/marriage-and-divorce-registered-in-iran/>
- پایگاه آماری آمارفکت (۱۴۰۲). آمار ثبت ازدواج و طلاق در ایران (۱۳۹۱-۱۴۰۲). <https://amarfact.com/statistics/marriage-and-divorce-registered-in-iran/>
- حسینی، بهناز سادات و ماندانا نیکنام (۱۳۹۹). مهارت‌های ارتباطی و رضایت زناشویی: نقش تعدیل‌کننده اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی مجازی. فصلنامه پژوهش‌های نوین روانشناختی، ۱۵ (۵۸)، ۸۰-۹۶.
- DOR20.1001.1.27173852.1399.15.58.6.6 :
- حسینی، بهناز سادات و ماندانا نیکنام (۱۳۹۹). مهارت‌های ارتباطی و رضایت زناشویی: نقش تعدیل‌کننده اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی مجازی. فصلنامه پژوهش‌های نوین روانشناختی، ۱۵ (۵۸)، ۸۰-۹۶.
- خبرگزاری ایرنا (۱۴۰۳). امام‌جمعه یاسوج: آمار بالای طلاق در کهگیلویه و بویراحمد نگران‌کننده است. دریافت شده از <https://www.irna.ir/news/85708973/>
- خبرگزاری ایرنا (۱۴۰۳). امام‌جمعه یاسوج: آمار بالای طلاق در کهگیلویه و بویراحمد نگران‌کننده است <https://www.irna.ir/news/85708973/>
- بختیاری، آمنه و بهاره نصیری (۱۳۹۵). واکاوی تأثیرات شبکه‌های اجتماعی بر سبک زندگی خانواده ایرانی (با تأکید بر مخاطرات و آسیب‌های شبکه‌های اجتماعی)، مدیریت شهری و روستایی، ۴۵ (۱۷)، ۴۶۵-۴۷۸.
- بختیاری، آمنه و بهاره نصیری (۱۳۹۵). واکاوی تأثیرات شبکه‌های اجتماعی بر سبک زندگی خانواده ایرانی (با تأکید بر مخاطرات و آسیب‌های شبکه‌های اجتماعی) مدیریت شهری و روستایی، ۱۵ (۴۵)، ۴۷۵-۴۸۸.
- رحیمی، محمد، آشفته تهرانی، امیر و زهرا حضرتی صومعه (۱۳۹۰). عوامل اجتماعی مؤثر بر شکاف بین نسلی (مطالعه موردی شهر خلخال در سال ۱۳۹۰). پایان‌نامه کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکزی.
- رحیمی، محمد (۱۳۹۰). عوامل اجتماعی مؤثر بر شکاف نسلی (مطالعه موردی: شهر خلخال). پایان‌نامه کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکزی.
- رونقی، مرضیه (۱۳۹۶). آسیب‌شناسی فضای مجازی. مقاله ارائه شده در همایش پژوهش‌های نوین ایران و جهان در روان‌شناسی، علوم تربیتی، حقوق و علوم اجتماعی.
- رونقی، مرضیه (۱۳۹۶). آسیب‌شناسی فضای مجازی، مقاله ارائه شده در همایش پژوهش‌های نوین ایران و جهان در روان‌شناسی، علوم تربیتی، حقوق و علوم اجتماعی.

گلچین، مسعود، سخایی، ایوب و علیرضا افشانی (۲۰۱۲). مطالعه میزان و نوع استفاده از شبکه‌های ماهواره ای فارسی زبان و مناسبات خانوادگی در بین شهروندان تهرانی. *مطالعات راهبردی زنان*، ۱۴ (۵۶)، ۸۳-۱۱۸. DOR: 20.1001.1.20082827.1391.14.56.3.9

گلچین، مسعود و سخایی، ایوب و علیرضا افشانی (۱۳۹۱). مطالعه میزان و نوع استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی زبان و مناسبات خانوادگی در بین شهروندان تهرانی. *مطالعات راهبردی زنان*، ۱۴ (۵۶)، ۸۶-۱۱۸. DOR: 20.1001.1.20082827.1391.14.56.3.9

Adegboyega, L. O. (2022). Influence of social media on marital stability of married adults in Ilorin metropolis. In *Families in Nigeria: Understanding their diversity, adaptability, and strengths* (pp. 55-68). Emerald Publishing Limited. DOI: 10.1108/S1530-353520220000018005

Adegboyega, L. O. (2022). Influence of social media on marital stability of married adults in Ilorin metropolis. *Emerald Insight*. Retrieved from <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/S1530-353520220000018005/full/html>

Bakhtiari, A., & Nasiri, B. (2016). Examining the impact of social media on the lifestyle of Iranian families (with emphasis on risks and harms of social media). *Urban and Rural Management*, 17(45), 465-478. [In Persian]

Bowen, M. (1993). Family therapy in clinical practice. Jason Aronson.

Bowen, M. (1978). *Family therapy in clinical practice*. Jason Aronson. Retrieved from <https://archive.org/details/familytherapyinc00bowen>

Bowlby, J. (1969). Attachment and loss (No. 79). Random House.

Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss: Vol. I. Attachment*. Basic Books. Retrieved from https://Mind-splain.Com/Wp-Content/Uploads/2020/08/Attachment_And_Loss_Volume_I_Attachment.Pdf

Bruggeman, H., Van Hiel, A., Van Hal, G., & Van Dongen, S. (2019). Does the use of digital media affect psychological well-being? An empirical test among children aged 9 to 12. *Computers in Human Behavior*, 101, 104-113. DOI: 10.1016/j.chb.2019.07.015

Bruggeman, K., Van Hiel, A., & Van Hal, G. (2019). Does the use of digital media affect psychological well-being? An empirical test among children aged 9 to 12. *Computers in Human Behavior*, 101, 72-79. DOI: 10.1016/j.chb.2019.08.014

Carter, B. E., & McGoldrick, M. E. (1988). The changing family life cycle: A framework for family therapy. Gardner Press.

Carter, B., & McGoldrick, M. (1988). *The changing family life cycle: A framework for family therapy*. Allyn & Bacon. Retrieved from <https://archive.org/details/changingfamilyli00cart>

Chen, L. (2022). Empirical Analysis of Influencing Factors of Women's Marital Stability Based on Spatial Econometric Empirical Model. *International Journal of Economic and Humanities*, 5(1), 25-35. DOI: 10.54097/ijeh.v5i1.1947

- Chen, L. (2022). Empirical analysis of influencing factors of women's marital stability based on spatial econometric empirical model. *International Journal of Economic and Humanities*, 5(1), 25-35. DOI: 10.54097/ijeh.v5i1.1947
- DAN-UMMA, M. Y. (2019). The importance of social media use and its effects of on marriage case study of families in nkoma, mbale municipality (doctoral dissertation, islamic university in uganda). *Academia*.
- DAN-UMMA, M. Y. (2019). The importance of social media use and its effects on marriage. *Academia*. Retrieved from https://www.academia.edu/download/95446698/The_Importance_Social_Media_Use_And_Its_Effects_Of_On_Marriage.Pdf
- Di, Y., & Yihong, J. (2023). How Resilient Is the Family? An Empirical Study of Family Care for the Young and the Elderly. *Social Sciences in China*, 44(4), 134-151. DOI: 10.1080/02529203.2023.2290825
- Di, J., & Yihong, Z. (2023). How resilient is the family? An empirical study of family care for the young and the elderly. *Journal of Family Studies*, 29(2), 175-190. DOI: 10.1080/02529203.2023.2290825
- Ehoro, O., & Badey, D. (2021). New media and marital instability: Exploring the implications of social media on new marriages. *International Journal of Innovative Development and Policy Studies*, 9(3), 116-126.
- Ehoro, O., & Badey, D. (2021). New media and marital instability: Exploring the implications of social media on new marriages. *Seahi Publications*. Retrieved from <https://www.seahipublications.org/wp-content/uploads/2024/08/IJIDPS-S-13-2021.pdf>
- Golchin, M., Sokhai, A., & Afshani, A. R. (2012). A study of the extent and type of use of Persian-language satellite networks and family relations among Tehran citizens. *Strategic Studies of Women*, 14(56), 83-118. DOR: 20.1001.1.20082827.1391.14.56.3.9 [In Persian]
- Golchin, M., Sokhai, A., & Afshani, A. R. (2012). "A Study of the Extent and Type of Use of Persian-language Networks and Family Relations Among Tehrani Citizens." *Strategic Studies of Women Quarterly*, 14(56), 83-118. [In Persian]
- Hosseini, B. S., & Niknam, M. (2020). Communication skills and marital satisfaction: The moderating role of social media addiction. *Journal of New Psychological Research*, 15(58), 80-96. DOR: 20.1001.1.27173852.1399.15.58.6.6 [In Persian]
- Katz, E. (1974). Utilization of mass communication by the individual. The uses of mass communications: Current perspectives on gratifications research, 19-32.
- Katz, E., Blumler, J. G., & Gurevitch, M. (1974). Utilization of mass communication by the individual. In *The uses of mass communications: Current perspectives on gratifications research* (pp. 19-32). Sage Publications. Retrieved from <https://www.jstor.org/stable/2747854>
- Kietzmann, J. H., Hermkens, K., McCarthy, I. P., & Silvestre, B. S. (2011). Social media? Get serious! Understanding the functional building blocks of social media. *Business horizons*, 54(3), 241-251. DOI: 10.1016/j.bushor.2011.01.005

- Kietzmann, J. H., Hermkens, K., McCarthy, I. P., & Silvestre, B. S. (2011). Social media? Get serious! Understanding the functional building blocks of social media. *Business Horizons*, 54(3), 241-251.
- Ngai, E. W., Tao, S. S., & Moon, K. K. (2015). Social media research: Theories, constructs, and conceptual frameworks. *International journal of information management*, 35(1), 33-44. DOI: 10.1016/j.ijinfomgt.2014.09.004
- Ngai, E. W. T., Tao, S. S. C., & Moon, K. K. L. (2015). Social media research: Theories, constructs, and conceptual frameworks. *International Journal of Information Management*, 35(1), 33-44. Retrieved from <https://research.polyu.edu.hk/en/publications/social-media-research-theories-constructs-and-conceptual-frameworkor>
- Olson, D. H. (2000). Circumplex model of marital and family systems. *Journal of family therapy*, 22(2), 144-167. DOI: 10.1111/1467-6427.00144
- Olson, D. H. (1989). Circumplex model of marital and family systems. *Journal of Family Therapy*, 1(1), 19-31. Retrieved from <https://www.uwagec.org/erurfamilies/ERFLibrary/Readings/Circumplex-ModelOfMaritalAndFamilySystems.pdf>
- Pourmovahed, Z., Mahmoodabadi, H. Z., Ardekani, S. M. Y., Fallahzadeh, H., Tavangar, H., & Mahmoodabadi, S. S. M. (2018). Validation of the Family Stability Questionnaire in married couples: A confirmatory factor analysis. *Electronic physician*, 10(8), 7185. DOI: 10.19082/7185
- Pourmovahed, Z., & Mahmoodabadi, H. Z. (2018). Validation of the family stability questionnaire in married couples: A confirmatory factor analysis. *Journal of Family Research*. Retrieved from https://www.academia.edu/62530220/Validation_of_the_Family_Stability_Questionnaire_in_married_couples_a_confirmatory_factor_analysis
- Rahimi, M., Ashefteh Tehrani, A., & Hazrati Soume'a, Z. (2011). Social factors affecting the intergenerational gap: A case study of Khalkhal city in 2011 [Master's thesis, Islamic Azad University, Central Tehran Branch]. **[In Persian]**
- Rahimi, M. (2011). "Social Factors Affecting the Generation Gap: A Case Study of Khalkhal City." Master's Thesis in Sociology, Islamic Azad University, Tehran Central Branch. **[In Persian]**
- Ronaghi, M. (2017). Pathology of cyberspace. Paper presented at the Conference on Modern Researches of Iran and the World in Psychology, Educational Sciences, Law, and Social Sciences. **[In Persian]**
- Ronaghi, M. (2017). Pathology of Cyberspace. Paper presented at the Conference on Modern Researches of Iran and the World in Psychology, Educational Sciences, Law and Social Sciences. Scientific Information Database (SID). Retrieved from <https://sid.ir/paper/895603/fa> **[In Persian]**
- Sabatini, F. (2025). The behavioral, economic, and political impact of the Internet and social media: Empirical challenges and approaches. *Journal of Economic Surveys*, 39(3), 1000-1036. DOI: 10.1111/joes.12629
- Sabatini, F. (2023). The behavioral, economic, and political impact of the Internet and social media: Empirical challenges and approaches. *Journal of Economic Surveys*, 37(1), 1-25. DOI: 10.1111/joes.12629

بررسی تأثیر میزان استفاده از فضای مجازی بر پایداری خانواده [...] |

Sharaievska, I. (2012). Family and marital satisfaction and the use of social network technologies. *University of Illinois at Urbana-Champaign*.

Sharaievska, I. (2012). Family and marital satisfaction and the use of social network technologies. *Clemson University TigerPrints*. Retrieved from https://tigerprints.clemson.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1035&context=parksrec_pubs

AmarFact Statistical Database. (2023). Statistics of registered marriages and divorces in Iran (2012-2023). Retrieved from <https://amarfact.com/statistics/marriage-and-divorce-registered-in-iran/> [In Persian]

AmarFact website (2023). Statistics of Registered Marriages and Divorces in Iran (2012-2023) Retrieved from <https://amarfact.com/statistics/marriage-and-divorce-registered-in-iran/> [In Persian]

IRNA News Agency. (2024). Yasuj Friday prayer leader: High divorce rates in Kohgiluyeh and Boyer-Ahmad are worrying. Retrieved from <https://www.irna.ir/news/85708973/> [In Persian]

IRNA News Agency .(2023) Yasuj Friday Prayer Leader: High Divorce Rates in Kohgiluyeh and Boyer-Ahmad Are Worrying. Retrieved from <https://www.irna.ir/news/85708973/> [In Persian]

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

